

УДК 378.018.43:004

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «LIFELONG LEARNING» У СВІТОВІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ДУМЦІ

Наливайко О. О.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

На основі аналізу наукової літератури, автором було проведено глибокий аналіз різних точок зору вчених щодо визначення поняття «Lifelong learning» та його складових частин. Зокрема з'ясовано, що виникнення поняття «Lifelong-learning» є наслідком поступової трансформації освіти як найважливішого елемента соціальної структури. Виявлено, що поняття «Lifelong learning» включає в себе не тільки потенційні можливості особистісного та професійного розвитку протягом усього життя, а й інституційну систему забезпечення безперервності у загальній і професійній освіті та її наступність.

Ключові слова: : *Adult-education, Continuing-education, Lifelong learning*, безперервна освіта, вищий навчальний заклад, концепція, освіта.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПОНЯТИЯ «LIFELONG LEARNING» В МИРОВОЙ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ МЫСЛИ

Наливайко А. А.

На основе анализа научной литературы, автором был проведен глубокий анализ различных точек зрения ученых относительно определения понятия «Lifelong learning» и его составных частей. В частности установлено, что возникновение понятия «Lifelong-learning» является следствием постепенной трансформации образования как важнейшего элемента социальной структуры. Выведено, что понятие «Lifelong learning» включает в себя не только потенциальные возможности личностного и профессионального развития в течение всей жизни, но и институциональную систему обеспечения непрерывности в общем и профессиональном образовании и его преемственность.

Ключевые слова: *Adult-education, Continuing-education, Lifelong learning*, непрерывное образование, высшее учебное заведение, концепция, образование.

DEFINITION OF THE CONCEPT OF LIFELONG LEARNING IN THE WORLD PEDAGOGICAL THOUGHT

Nalivayko O. O.

Based on the analysis of the scientific literature, the author carried out a deep analysis of the various points of view of scientists regarding the definition of the concept of «Lifelong learning» and its components. In particular, it was established that the emergence of the concept of «Lifelong learning» is a consequence of the gradual transformation of education as an important element of the social structure.

In the world educational tradition, there are several definitions related to continuing education, namely: «Adult-education», «Lifelong learning», «Lifelong-education», «Continuing-education», «Permanent-education». More appropriate is the identification and analysis of the unified definition of «Lifelong-learning», which most fully reveals such a multifaceted phenomenon associated with the education and training of a person during his life. After all, before a modern successful personality, a lot of challenges arise, which make it necessary to constantly learn, improve their professional level of knowledge, and in some cases even change their specialty.

During scientific research it was established that for the first time the concept of «Lifelong-learning» appears in the works of British scientists in the twenties of the twentieth century. In particular, one of the first who voiced the idea of continuous education was A. Mensbridge in his report to the World Conference on Adult Education in England in 1929.

We have established that the scientific literature offers various definitions of the concept of lifelong learning, based on the allocation of components of lifelong learning, namely, adult learning and education, the continuity of education, the *continuing*-learning or education.

The conducted research shows that excessive use of popular terms usually leads to their substantial devaluation, in particular, the persons who use them stop giving them correct content. Unfortunately, something similar happens with the English concept of «Lifelong learning», which is usually translated with a not very elegant expression «education throughout life».

Key words: Adult-education, Continuing-education, Lifelong learning, continuing education, higher education institution, concept, education.

Постановка проблеми. У сучасному світі, який швидко розвивається, важливе місце посідає ідея навчання протягом усього життя, адже освіта – невід’ємна частина всебічного розвитку кожної особистості. Ця ідея дає поштовх до самовдосконалення, підвищення професійної компетентності та самореалізації впродовж усього життя, що, у свою чергу, сприяє розвитку держави та суспільства. Україна як прогресивна держава, у своїй

«Національній доктрині розвитку освіти», визначає, що система безперервної освіти та навчання протягом життя є пріоритетними напрямками державної освітньої політики, яка корелюється з новітніми освітніми тенденціями розвитку індивіда протягом життя.

У світовій освітній традиції існує декілька визначень, пов'язаних з безперервним навчанням, а саме: «*Adult-education*», «*Lifelong learning*», «*Lifelong-education*», «*Continuing-education*», «*Permanent-education*». Більш доречним є виділення та аналіз уніфікованого визначення «*lifelong-learning*», яке найбільш повно розкриває таке багатогранне явище, пов'язане з освітою та навчанням люди у продовж її життя. Адже перед сучасною успішною особистістю постає безліч викликів, які обумовлюють необхідність постійно навчатись, підвищувати свій професіональний рівень знань, а у деяких випадках навіть змінювати свою спеціальність.

Аналіз попередніх досліджень дозволяє стверджувати, що «*Lifelong-learning*» є досить новою течією в педагогічній науці. Зокрема, переформатування освіти завдяки впровадженню нових інформаційних та комунікаційних технологій розширює кордони та способи отримання знань, без чіткої прив'язки до закладу освіти або часу отримання нових знань, що дозволяє стверджувати про виділення новітніх тенденцій у розвитку та удосконаленні освітніх технологій вищої освіти. Основні напрями розвитку навчання у продовж життя (*Lifelong-learning*) висвітлені у дослідженнях таких вітчизняних і закордонних вчених як: Р. Єдвардс Л. Вовк, Т. Ломакіна Л. Лук'янова, Н. Ничкало, О. Огієнко, С. Парсон, Г. Телегіна, Д. Філд, А. Харківська, М. Хаттон та інших. Однак проблема визначення сутності поняття «*lifelong-learning*» є неповністю розкритою.

Формулювання мети статті. Розрити суть поняття «*Lifelong learning*» на основі аналізу наукових праць українських і закордонних учених.

Виклад основного матеріалу. Під час наукового пошуку з'ясовано, що вперше поняття «*lifelong-learning*» з'являється в роботах британських вчених у 20-х роках ХХ століття [19]. Зокрема, одним з перших, хто озвучив ідею неперервної освіти, був А. Менсбридж у своїй доповіді на Всесвітній конференції по освіті дорослих в Англії у 1929 році.

Варто відзначити, що в західноєвропейській науковій літературі не існує єдиного підходу до трактування терміну «навчання протягом життя» («*Lifelong learning*»), тому що це поняття включає в себе ряд інших синонімічних визначень, а саме: освіта дорослих (*adult education*), безперервна освіта (*lifelong education*), продовжуване навчання (*continuing education*). Так, англійський вчений П. Саттон пов'язує таку розбіжність (ситуацію) з появою неточних перекладів оригінального поняття на інші мови у документах різних міжнародних організацій, таких як ЮНЕСКО і ОЕСР [19].

Як свідчить проведене дослідження з плином часу все більше зростає інтерес до такого явища, як «lifelong learning». Так, вже у 70-х роках ХХ століття концепція безперервного навчання знаходить своє відображення у нормативно-правових актах міжнародних організацій. Наприклад, Європейський Парламент та Рада Європи оглосили 1996 рік роком навчання протягом життя та виділили цю концепцію, як основу для впровадження нової освітньої політики та шляхом для задоволення все більш зростаючих потреб кожної особистості у царені отримання якісної освіти [15].

Також, було з'ясовано, що поняття «безперервна освіта» вперше вербалізується в Сарбонской декларації 1998 року, у вигляді лексичної одиниці education and training throughout life і в існуючій формі – Lifelong learning – закріплюється в Болонській декларації. Таким чином у декларації зазначено, що концепція безперервної освіти повинна вирішити важливі соціально-економічні завдання підвищення конкурентоспроможності в умовах якісно нових технологій, створення суспільства рівних можливостей і більш високої якості життя [6, С. 19-20].

Нами встановлено, що в науковій літературі пропонуються різні визначення поняття «Lifelong-learning», що ґрунтуються на виділенні компонентів навчання протягом життя, а саме навчання та освіта дорослих, безперервність освіти, продовжуванність навчання або освіта:

- навчання протягом життя – це повторно оновлена освіта або планова стратегія довічного навчання (Д. Каллен) [13];
- освіта та навчання, розширені таким чином, щоб охопити, по-перше, усе життя людини, по-друге, усі вміння та галузі знань таким чином, щоб застосовувати всі ймовірні засоби з метою забезпечення всіх людей можливостями розвитку себе як особистостей (ЮНЕСКО) [14];
- процес вдосконалення особистого соціального і професійного розвитку протягом всього життєвого циклу індивіда з метою підвищення якості життя як індивідів, так і колективів (Ж. Делор) [3];
- ідеалізована мета для освіти (С. Парсон) [18];
- «...усі види навчання, вжиті протягом життя, з метою поліпшення знань, навичок і компетентності, в персональній, громадянській, соціальної сферах, і пов'язані з перспективою зайнятості» (ЄС); (OECD Meeting of the education committee OECD) [17];

- забезпечення або використання формальних і інформально-освітніх можливостей протягом усього життя з метою продовження розвитку і вдосконалення знань і умінь, необхідних для працевлаштування та особистісної самореалізації (О. Іганатович) [4];

- як процес та продукт навчання (М. Хаттон) [12];
- моральний борг особистості перед собою (К. Веїн) [20, С. 273-278];
- добровільне, підтримуване особистою мотивацією / волею прагнення до знання як для особистих, так і професійних цілей. Це процес навчання, який може виходити за рамки традиційного віку вчення і не обмежується класно-урочною системою, а здійснюється протягом усього життя в різних життєвих ситуаціях (Департамент освіти Ірландії) [9].

- «охоплює всі аспекти життєдіяльності особистості, уключає всі її потреби, перетворюючи освіту на рушійну силу саморозвитку та особистісно значущу цінність. Метою навчання протягом життя стає всебічний розвиток людини, її інтелектуального, соціального та духовного потенціалу» [2, С. 62-64].

Цінними для нашого дослідження є роботи Ч. Хюммела, який стверджував, що в концептуальному плані поняття безперервного навчання оформилося лише порівняно нещодавно і поки не отримало остаточного завершення, а в якості онтологічного феномена воно існувало стільки ж часу, скільки і сама людина [1; 7]

У контексті дослідження доречно проаналізувати роботи знаного фахівця з проблеми навчання та освіти протягом життя Р. Едвардса. Так, він зазначає, що в науковій літературі немає єдиного визначення «безперервного навчання» (Lifelong learning), а існує ціла «концептуальна сфера» (conceptual space). Зокрема до «концептуальної сфери» безперервної освіти включені такі поняття як:

- «суспільство яке навчається»;
- «навчальна організація»;
- «людський капітал» [10, С. 3-11].

Зазначимо, що ряд європейських вчених підкреслюють у своїй роботі, неможливість виділення єдиного уніфікованого визначення поняття «Lifelong learning». Так, наприклад, проф. Н. Коколасакіс та проф. М.Коган у своїх роботах, пов'язаних з навчання впродовж життя у вищих навчальних закладах Європейського Союзу наголошують, що відсутність єдиного визначення поняття «Lifelong learning» виходить із неможливості об'єднання концептуальних та операційних компонентів цього складного поняття та постійної зміни змісту і значення його у часі [16].

Говорячи про навчання протягом життя не можна не відмітити, визначення «Lifelong learning» (подане у доповіді Європейської комісії щодо показників якості освіти упродовж життя), як навчальної діяльності, що здійснюється протягом життя і спрямована на покращення знань, умінь, компетентностей індивіда у його суспільній або професійній діяльності [11].

Вчені Д. Константиновский и В. Вахштайн розглядають поняття «Lifelong learning» у контексті «безперервної професійної освіти дорослих» та виділяють три складові цього поняття :

- 1) система безперервної освіти в моделі «Освіта впродовж життя»;
- 2) система безперервної освіти в моделі «Освіта дорослих»;
- 3) система безперервної освіти в моделі «Безперервна професійна освіта»[5].

Схожої точки зору дотримується і Н. Абрамова. Так, у свої роботах вона розглядає «Lifelong learning» як освіту, яка повинна забезпечувати безперервне оновлення професійних знань та навичок. Вона зазначає: «...багато в чому таке розуміння безперервної освіти збігається з додатковою професійною освітою, оскільки також включає в себе регулярну перепідготовку». Також наводить приклад того, що відмінність між цими визначеннями полягає в тому, що додаткова професійна освіта має співвідноситися з основною освітою, у той час як безперервна професійна освіта робить акцент на сталості процесу навчання в професійній сфері, але ніяк не пов'язує його з характером базової освіти [1].

У ході дослідження було з'ясовано, що деякі вчені розглядають поняття «Lifelong learning» у його буквальному перекладі з англійської мови, як «довічне навчання» та стверджують, що у цьому конкретному випадку це не шкодить розумінню цього поняття, а, навпаки, посилює його. Наприклад, С. Филонович визначає, що у сучасних умовах людина «приречена» на довічне навчання при умові, того що вона хоче залишатися активним та успішним членом суспільства [8].

Висновки. Таким чином, перш за все необхідно усвідомити, що виникнення поняття «Lifelong learning» є наслідком поступової трансформації освіти як найважливішого елемента соціальної структури. У ході дослідження було проведено глибокий аналіз різних точок зору вчених щодо визначення поняття «Lifelong learning» та його складових частин. Проведене дослідження показує, що надмірне вживання популярних термінів як правило приводить до їх змістовної девальвації, зокрема особи які їх вживають припиняють наділяти їх коректним змістом. На жаль, дещо подібне відбувається і з англійським визначенням «Lifelong learning», яке на зазвичай перекладається не дуже елегантним виразом «освіта протягом усього життя».

Поняття «Lifelong learning» включає в себе не тільки потенційні можливості особистісного та професійного розвитку протягом усього життя, а й інституційну систему забезпечення безперервності (загальна і професійна освіта, наступність рівнів тощо), а також весь спектр тематичних значень термінів Continuing education і Continuing professional education.

На сьогодні ідея «Lifelong learning» в Україні має недостатню підтримку органів державного управління, місцевого самоврядування та громадських організацій. Це зумовлено браком відповідних законодавчих актів, регулюючих документів та в цілому відсутністю системи управління в освітній галузі.

Окремим, але не менш важливим, є впровадження елементів дистанційного навчання в практику роботи ВНЗ, тому в наших подальших наукових пошуках ми будемо приділяти значну увагу цьому питанню.

Список використаних джерел

1. Абрамова Н. В. Социологические интерпретации концепции «непрерывного профессионального образования взрослых» / Н. В. Абрамова // Журнал социологии и социальной антропологии. № 3 [Электронное издание] – www.jourssa.ru/sites/all/files/volumes/2011_3/Abramova_2011_3.pdf – Режим доступа открытый.
2. Айзікова Л. В. Концепція навчання протягом життя в міжнародних документах і дослідженнях / Л. В. Айзікова // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Сер. : Педагогіка. – 2012. – Т. 199, Вип. № 187. – С. 62-64.
3. Делор Ж. Образование: необходимая утопия / Ж. Делор // М. : Педагогика. – 1998. – Вип. № 5. – 32 с.
4. Игнатович Е. В. Англоязычные термины со значением непрерывного образования : современный контекст : [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://11121.petrso.ru/journal/article.php?id=1950>. – Назва з екрану.
5. Константиновский Д. Л. Реальность образования и исследовательские реальности / Д. Л. Константиновский, В. С. Вахштайн, Д. Ю. Куракин // Государственный университет – Высшая школа экономики. – М.: Издательский дом ГУ-ВШЭ, 2010. – 320 с.
6. Кулик Л. В. Язык. Культура. Экономика: Монография / Под ред. Л. В. Кулик. – М.: Экономический факультет МГУ имени М. В. Ломоносова, 2015. – С. 19-20.
7. Ломакина Т. Ю. Современный принцип развития непрерывного образования / Т. Ю. Ломакина. – М. : Наука, 2006. – 221 с.

8. Филонович С. Р. Lifelong learning: последствия для высшей школы [Текст] / С. Р. Филонович // Вопросы образования. – М. : Вип. № 4. 2009. – С. 55-66.
9. Department of Education and Science (2000). Learning for Life: Paper on Adult Education. Dublin: Stationery Office. : [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED471201.pdf>. – Назва з екрану.
10. Edwards R. Lifelong learning, lifelong learning, lifelong learning // Field J., Leicester M. (eds.) Lifelong learning: education across the lifespan. London: Routledge, 2000. Pp. 3–11.
11. European Commission. European report on quality indicators of lifelong learning. Brussels : Directorate-General of Education and Culture. 2002. – 95 p.
12. Hatton M. A pure theory of lifelong learning // Hatton M. (ed.) Lifelong learning: policies, practices and programs. Toronto: APEC, 1997.
13. Kallen D. Recurrent and lifelong learning: definitions and distinctions // Schuller T., McGarry J. (eds.) World Yearbook of Education: Recurrent Education and Lifelong Learning. London: Kogan Page, 1979.
14. Lengrand, Paul. Prospects of Lifelong Education / Paul. Lengrand, A. J. Cropley. Ed., 1979. – 197 p.
15. Lifelong Learning in the Global Knowledge Economy: Challenges for Developing Countries A World Bank Report 2003 The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://siteresources.worldbank.org/INTLL/Resources/Lifelong-Learning-in-the-Global-KnowledgeEconomy/lifelonglearning_GKE.pdf – Назва з екрану.
16. Lifelong Learning: the implications for the universities in the EU/ Prepared by Prof. Nikos Kokosalakis, Prof. Maurice Kogan. : [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://improvingser.sti.jrc.it/default/page.gx%3fapp.page=entity.html%26app.action=entity%26entity.object=TSER00000000000003B%26entity.name=Report.doc>. – Назва з екрану.
17. Meeting of the education committee at ministerial level: making lifelong learning a reality for all. : [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.oecd.org/news_and_events/reference/nw96-/a.htm. – Назва з екрану.
18. Parson S. Lifelong learning and the community school / Poster C., Кгьгер А. (eds.) Community education in the Western World. London: Routledge, 1990.

19. Sutton P. Lifelong and continuing education // Husen T., Postlethwaite T. (eds.). The international encyclopedia of education. Vol. 6. Oxford: Elsevier Science Ltd., 1994.
20. Wain K. Lifelong education: a duty to oneself? // Journal of philosophy of education. 1991. Vol. 25. No 2. Pp. 273–278.